

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. .

przeciwko W. T.

o uznanie za niegodnego dziedziczenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 lipca 2012 r.,

zażalenia powódki

na postanowienie Sądu Okręgowego w P.

z dnia 19 grudnia 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 24 marca 2011 r. oddalił powództwo K. S. o uznanie W. T. za niegodnego dziedziczenia po synu J. T. Powódka wywiodła apelację od tego orzeczenia i zawarła w niej wniosek o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów postępowania w całości oświadczając, iż jej sytuacja materialna i osobista nie uległa żadnej zmianie od momentu złożenia pierwszego wniosku wraz z oświadczeniem majątkowym. Do nowego wniosku nie zostało dołączone oświadczenie majątkowe. Na podstawie tego wniosku Sąd Rejonowy w P. zwolnił K. S. od ponoszenia kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 17 sierpnia 2011 r. oddalił apelację powódki. Od powyższego rozstrzygnięcia powódka złożyła skargę kasacyjną z wnioskiem o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów postępowania kasacyjnego ponownie wskazując, iż jej aktualna sytuacja materialna i osobista nie uległa żadnej zmianie od momentu złożenia pierwszego wniosku i dołączonego do niego oświadczenia majątkowego. Sąd Okręgowy zarządzeniem z dnia 17 listopada 2011 r. na podstawie art. 102 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zm., dalej powoływanej jako „u.k.s.c.”) zwrócił wniosek o zwolnienie od kosztów z uwagi na brak oświadczenia majątkowego, a następnie wezwał pełnomocnika powódki do uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej. W terminie wyznaczonym do uiszczenia opłaty, pełnomocnik powódki złożył kolejny wniosek o zwolnienie powódki od kosztów sądowych, dołączając oświadczenie o stanie majątkowym.

Postanowieniem z dnia 19 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy odrzucił skargę kasacyjną K. S. jako nieopłaconą, wyjaśniając w uzasadnieniu, że art. 102 ust. 4 u.k.s.c. nakłada na pełnomocników szczególny obowiązek opatrzonej sankcją i musi być interpretowany ściśle, wobec czego ponowienie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie wstrzymało biegu terminu do uiszczenia opłaty sądowej z uwagi na wcześniejszy zwrot wniosku powódki dotyczącego tej kwestii.

Od powyższego rozstrzygnięcia powódka wniosła zażalenie zarzucając naruszenie art. 398⁶ § 2 k.p.c., art. 102 u.k.s.c. oraz naruszenie art. 130 § 2 k.p.c. poprzez odrzucenie skargi kasacyjnej bez uprzedniego rozpoznania wniosku o zwolnienie powódki od kosztów sądowych złożonego w terminie wyznaczonym

na uiszczenie opłaty od skargi w wyniku błędnego przyjęcia, iż zwrócony wniosek o zwolnienie od kosztów wywołuje takie same skutki jak odmowa zwolnienia od kosztów sądowych.

W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozstrzygnięcia celem rozpoznania wniosku o zwolnienie powódki od kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Wejście w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), nie zdezaktualizowało poglądu, iż obowiązek uiszczenia opłaty przy wniesieniu pisma do sądu nie pozbawia strony prawa ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych, przy czym złożenie wniosku o zwolnienie od tych kosztów wyłącza obowiązek uiszczenia opłaty od wniesionego pisma. Problem, kiedy obowiązek uiszczenia opłaty objętej nakazem samoobliczenia (art. 130² § 1 k.p.c.) powstaje ponownie, rozwiązany został w orzecznictwie przez przyjęcie, że po oddaleniu w całości lub w części wniosku o zwolnienie od kosztów, konieczne jest wezwanie do uiszczenia należnej opłaty (por. m. in. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1976 r. III CZP 11/76, OSNC 1976/7-8/162, z dnia 21 kwietnia 1999 r. I CKN 1461/98, OSNC 1999/11/196, z dnia 31 maja 2006 r. IV CZ 40/06, z dnia 6 października 2006 r. V CZ 66/06, nie publ.). Takie samo stanowisko zajął Sąd Najwyższy w odniesieniu do sytuacji, gdy zawodowy pełnomocnik w złożonym środku odwoławczym zawarł wniosek o zwolnienie strony od kosztów sądowych, jednak nie dołączył do niego stosownego oświadczenia o stanie rodzinnym i majątkowym strony, co spowodowało niezaskarżalny zwrot wniosku na podstawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. (por. m. in. postanowienia z dnia 7 listopada 2006 r. I CZ 69/06, z dnia 10 stycznia 2007 r. I CZ 123/06 i z dnia 28 listopada 2007 r. V CZ 104/07, nie publ.).

Wprowadzenie do art. 112 u.k.s.c., w wyniku zmiany dokonanej ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45), nowego paragrafu 3, który wyznaczył termin do uiszczenia opłaty, a jednocześnie wyłączył obowiązek wzywania profesjonalnego pełnomocnika przez sąd do realizacji tego obowiązku, spowodowało, że w wypadku, kiedy wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych

zostanie oddalony – termin do obliczenia i uiszczenia opłaty przez pełnomocnika otworzy doręczenie postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2011 r., V CZ 30/11, Lex nr 898279). W każdym więc wypadku po oddaleniu lub zwrocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych otwiera się stronie na nowo termin do uiszczenia opłaty. Jednocześnie nie została generalnie wyłączona możliwość ponownego ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych – art. 107 u.k.s.c. zakazał jedynie powtórnego domagania się zwolnienia od kosztów sądowych w oparciu o te same okoliczności, które były już przedmiotem badania, ponieważ stanowiły uzasadnienie wcześniejszego wniosku, oddalonego przez sąd. W wypadku naruszenia tego zakazu ponowny wniosek zostaje odrzucony. Przepis ten nie znajduje jednak zastosowania w wypadku, kiedy poprzedni wniosek został zwrócony, ponieważ przyczyną zwrotu na podstawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. jest niedołączenie oświadczenia uniemożliwiającego merytoryczne zbadanie okoliczności mających uzasadnić żądanie zwolnienia od kosztów sądowych.

W konsekwencji złożenie kolejnego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych po dokonaniu zwrotu wcześniejszego wniosku na podstawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. i w ciągu terminu do uiszczenia opłaty wyznaczonego w skierowanym do pełnomocnika wezwaniu, ponownie wyłącza obowiązek uiszczenia opłaty, natomiast aktualizuje obowiązek orzeczenia przez sąd o zasadności zgłoszonego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Stanowisko zajęte przez Sąd Okręgowy nie było więc prawidłowe, co uzasadnia uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.